

STRUCTURAL FEATURES OF THE WORKFLOW IN THE PLACES OF NURTURING IN THE SYSTEM OF RESIDENTIONAL CHILDREN CARE IN GERMANY

ROSITSA MIHAYLOVA

SENIOR ASSISTANT PHD IN DEPARTMENT OF "SOCIAL WORK"
AT "KONSTANTIN PRESILAVSKY" - UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA

R.MIHAYLOVA@SHU.BG

ABSTRACT: THIS REPORT DEALS WITH SPECIFICS IN VARIOUS STAGES OF THE WORKINGFLOW IN THE GERMAN SOCIAL SERVICE FOR CHILDREN AT RISK – PLACES OF NURTURING. IT COVERS ISSUES OF STARTING AND PLANNING OF SOCIAL SERVICES AND THE PROCESSES OF CLOSENESS AND DISTANCE AND TRANSMISSION AMENDING EXPERIENCE FOR THE CHILDREN, USERS OF THE SERVICE.

KEYWORDS: RESIDENTIAL CARE, WORKFLOW, CHILDREN AT RISK, ALTERNATIVES, GERMANY.

Местата за възпитание като специфична социална услуга за деца в риск в немската социална система са възникнали с течение на времето в отклик на потребностите на съвременното немско общество. Специфичната им дейност предоставяна от професионалисти в техните семейства ги ситира в палитрата от социални услуги на немската държава между класическите домове за отглеждане на деца лишени от родителски грижи и приемната грижа. Като етаблирала се алтернативна услуга в немската система местата за възпитание предоставят индивидуална специализирана помощ особено на младежи в риск и със специални потребности. Настоящият доклад проследява етапите в работния процес в местата за възпитание и тяхната специфика.

Ситуацията по приемането

Въпреки обстойната подготовка при процеса по настаняване, фазата на адаптиране често се изгражда много трудно както за детето, така и за сътрудниците от местата за възпитание. Както става ясно от емпиричните основни данни, много от децата, които се настаняват в места за възпитание, имат събран много вредящ на семейството опит. Поради това в началната фаза на такива мерки ситуациите, свързани с пренатоварване и изпитване на границите, са по-скоро правило, отколкото изключение.

В началния период децата често са изправени пред предизвикателството да привикнат с новата ситуация. Нужни се няколко дни, понякога и седмица, докато свикнат с тяхното ново поле на живот. Преодолеят ли децата първоначалната си несигурност, най-често веднага след това изникват поведенческите проблеми и нуждите и желанията на местата за възпитание изведнъж застават насреща им. Децата съвсем естествено изхождат от това, че в новото семейство ще имат същия негативен

опит както в техните родни семейства. Техните досегашни особености в поведението, които в родните си семейства са изградили най-често като защитна реакция, отново изплуват. Деца, които в биологичните си семейства са били травмирани, например под формата на злоупотреба и насилие, често имат порива подсъзнателно да пренесат повторно своите травматични преживявания в препроектиращи ситуации. Допускането на такива ситуации, подобаващото държание в тях и коментираното им придружаване е много трудно и може да бъде свързано с екстремно натоварване за местата за възпитание. Към това често се прибавят и трудните взаимоотношения с биологичните семейства на децата, които възприемат местата за възпитание като конкуренция. По този начин децата бързо изпадат в конфликт на съвестта между родните им родители и мястото за възпитание. Не трябва да се забравя и новата домашна ситуация, с която семейството на педагога от мястото за възпитание също първоначално трябва да свикне.

Анализирайки изложеното дотук, става ясно, че точно в тази първоначална фаза мястото за възпитание се нуждае от интензивно консултиране и придружаване, за да може възпитателният процес да удържи на това неимоверно първоначално натоварване и да не се разпадне поради това.

Благонадеждност и константност на отношенията

За задоволяване на психичните основни нужди децата имат нужда, особено в по-ранна възраст, от надеждността и константността на хората, с които имат отношения.

„Само възможно най-голямата последователност в ранните взаимоотношения позволява на детето и по-късно на младежа едно безстрашно разгръщане и нарастваща самостоятелност; там, където опитите от раздяла и загуба характеризират по-ранния жизнен път, по принцип остава вкопчено поведение и (често несъзнаваното) търсене на продължителна, даваща смисъл връзка.” [1, с. 24]

По отношение на надеждността и константността, свързани с обгрижващата личност, възпитанието в домовете проявява спрямо семейното възпитание най-големите дефицити. За да могат да бъдат покрити денонощните смени в една група за съжителство, са нужни най-малко 4 педагогически сътрудници. Това за едно дете означава ежедневно да се настройва за различен възпитател. Много по-негативно от работата на смени въздейства обаче относително високата степен на текучество на сътрудници. Известна практика във възпитанието в домовете е също прехвърлянето на някои деца или младежи в друга група за съжителство или друго заведение, когато бъдат преценени като особени трудни и не се придържат към предписаните правила и норми. В отношения с релативно ниска компактност на отношенията възможността за скъсването им е много по-голяма от отношенията с висока емоционална компактност.

„Децата и младежите имат нужда от защитени пространства, в които отново или изобщо се учат да проявяват доверие в своя околн свят. За това трябва да се изгради концепционална рамка, която да гарантира сигурност, устойчивост и надеждност. Те имат нужда от педагози, които издържат тяхната нужда и са готови за истинска среща. Те се нуждаят от време и пространство за дозряване и за излекуване на техните душевни рани.” [3, с. 159]

Едно такова защитено пространство може да бъде предложено на децата в местата за възпитание, които се отличават с тяхната надеждност, емоционална близост и устойчивост поради семейната им структура. Стабилни личности за взаимоотношения в семейна сигурност предлагат на децата възможността да съберат коригиращи опити в местата за възпитание.

Планиране на възпитанието и помощта

„Трябва да се научим да разбираме вътрешно човешките ресурси на децата и младежите, техните психични дефицити от нужди и причиняващите фактори (същинският проблем, който в по-голямата част се основава на техните семейни биографии). Разбирането означава да се приема на сериозно детето/младежът. Това представлява най-естественото в човешките взаимоотношения и с това и за възпитанието изобщо, да разбираш човека, за да могат да се изведат по този начин целенасочени и съзнателни възпитателни действия и да можем да разпознаваме собствените си граници във възпитанието на това или онова дете.” [2, с. 147]

Всяко дете, което бъде настанявано извън родното му семейство, носи със себе си в по-голяма или по-малка степен своята история на развитие, и в повечето случаи също и поведенчески особености. Тези особености не са случайни, а по-скоро имат за детето индивидуално екзистенциално значение и по-дълбоко лежащ смисъл за пораждането им. За работата в местата за възпитание важи това да се разбере този смисъл, при което се опитва да се открият причините за особеностите на детето, за да се изведе от това едно основно възпитателно поведение и да могат индивидуално да се определят целите на възпитание.

В този смисъл е важно, планирайки възпитателния процес, да се поставят реалистични цели, за да не се получат разминавания. Нереалистичните цели водят до преживявания на неуспехи от страна на сътрудниците в местата за възпитание. Това може да има за последствие да се стигне до приписване на вина на децата или до отказване от страна на възпитатели и свързаните с това мотивационни загуби. В това се състои между другото изкуството на професионалното поставяне на цели във възпитанието, а именно те да не се мерят с деца и младежи, които като цяло са натрупали съвсем различен житейски опит. Точно тази грешка се допуска често в практиката на планирането на помощта, че за ориентир служат като цяло нормалните модели, които напълно се различават от биографиите на младите хора в системата, попаднали в системата за помощ и подкрепа.

Изглежда смислено планът за възпитание да се прави в рамките на първите 6 месеца след приема на детето в мястото за възпитание. Като основа тук служи цялостния съвместно изготвен план за помощ. При това планирането на възпитанието е желателно да се направи възможно дълготрайно в съгласуваност с младежката служба. Паралелно с това са нужни обаче и краткотрайни планирания на възпитанието, в които се уговарят ясно поставяне на цели и ясен начин на протичане във връзка с определени начини на проблемно поведение и проблемни констелации в семейството. Планирането на възпитанието може да бъде подобро с подкрепата на професионални консултанти и супервайзори и не трябва да бъде ригиден инструмент, а се нуждае от постоянна гъвкавост. Планът за възпитание е винаги зависим от развитието на детето в неговата среда и във връзка с това трябва постоянно да бъде преразглеждан и подлежащ на ревизии (ср. 4, с. 82).

Плановете за възпитание биват по принцип писмено фиксирани под формата на концепции за обгрижване. За да се стабилизира и укрепи развитието на децата и младежите, педагозите от местата за възпитание съставят периодично, най-често всяко полугодие, доклади за състоянието. Тези доклади служат и като основа за разговорите при съвместното планиране за помощ между мястото за възпитание, младежката служба, родното семейство и този, който бива обгрижван. Тези разговори за планирането се състоят също в по-голямата си част периодично на шест месеца. Различните, споменати преди това изследвания стигат до резултата, че качеството на планирането на възпитанието в местата за възпитание е сравнимо с професионалните институции, каквито например са домовете.

Близост и дистанция

Взаимоотношенията и възпитанието се извършват в естественото поле на напрежение между близост и дистанция. Разбирането е възможно, когато може да се допусне емоционална дистанция, за да може да се възприема рационално и да се разбира каузално. Чрез твърде голямата близост нерядко възникват силни колебания на настроеността във възпитателното поведение, които могат да варират между силно емоционално приемане и неочаквано отхвърляне.

За местата за възпитание е известно, че се отличават чрез тяхната голяма емоционална близост в настройките на обгрижване спрямо децата и младежите в тях. Твърде малко се говори за също така нужната във възпитателния процес способност за дистанциране. Позитивните отношения се свързват както от мнозина педагози и психолози, така и от специализираната литература много повече с емоционалната близост, отколкото с рационалната и емоционалната дистанция. Дистанцията се асоциира по-скоро с негативни или липсващи отношения.

Работата по взаимоотношенията е едно от най-важните полета на дейност в работата на местата за възпитание. Целите за развитие са реализуеми само чрез изпълнени с доверие връзки между детето и възпитателя. Особено в работата с деца и младежи с поведенчески особености компетенцията за рационална и емоционална дистанция е най-малкото толкова важна, колкото и компетенцията за емоционална близост при изграждането на отношенията и във възпитателната работа. Поведенческите особености изискват, за да могат да бъдат разбрани, понесени и преодолени, не само чувства и близост, но и една трезво мислеща глава.

Симптомите на поведенческите особености имат дълбок смисъл. Те изразяват много пъти нуждите на детето или младежа от дистанция, например като защита, предпазливост и страх от нападане, подтискане или нараняване, или също като гняв, разочарование и агресия поради останали незадоволени психични детски нужди. Те предлагат по този начин едновременно възможността от по-голяма рационална и емоционална дистанция да се разберат по-добре и обективно намиращите се зад симптомите действителни мотиви за действие и концепции на детето и по този начин да може да се насочи възпитателната работа целенасочено и съзнателно към тях.

При твърде много емоционална близост се крие опасност при нарушения, нараняващи нормите и прекриващите границите поведения да се изживеят нерядко като насочени срещу личността на възпитателя, преинтерпретирани в отхвърляне, отговаряйки им се с личната засегнатост на възпитателите.

Професионалното обгрижване, чрез което се характеризира дейността в местата за възпитание, предполага като способност както близостта, така и дистанцията.

Професионализмът има нужда от граници, за да може да възпроизведе нужното ниво на рефлексия и регенериране.

Работа по раздялата

Проблемът на работата по раздялата и преодоляването на раздялата много често не се вземат достатъчно сериозно в различните мерки за настаняване извън родното семейство. Вместо това от децата често се очаква веднага след приемането им да се приспособят към новата общност и респективно да са способни да работят по взаимоотношенията. Особено семейните форми на обгрижване проявяват бързо лична засегнатост и нараняване, когато детето не реагира на предложенията за взаимоотношения на новата възпитателна личност.

Една раздяла означава винаги в известен смисъл разпадане на досегашните социални и емоционални отношения. Работата по раздялата означава да се подпомогне детето по време на раздялата, за да може външно протеклата раздяла с досегашния човек, с когото е имало взаимоотношения, да може да бъде обработена и преодоляна и вътрешно, и детето да стане свободно за нови отношения. При това не трябва да се забравя, че за децата най-често раздялата с досегашните социални отношения е свързана с настаняване в една абсолютно друга действителност на живот. С това от децата се очакват наред с усилията по раздялата, също и усилия за приспособяване. Протичането на тези процеси се нуждае от голяма подкрепа от страна на възпитателите в местата за възпитание, но преди всичко разбиране и много време, за да може детето, от една страна, да се раздели със старите си системи на взаимоотношения, и, от друга страна, да може да си построи един нов „дом“.

Също толкова важно, колкото работата по раздялата с децата, е и активното и консултиращо придружаване на родното семейство в този процес. То трябва да е в състояние да се раздели с детето и да се научи да живее с това. По принцип децата се справят с раздялата толкова добре, колкото засегнатите родители могат да се справят с това. Колкото по-трудно успяват родителите, толкова по-трудно е и за детето да приеме раздялата и да успее да я преодолее, тъй като постоянно е между възпитателите от местата за възпитание и родителите. Така не са и в състояние да дадат възможност на някой нов човек за отношения и възпитание. Родителите трябва да осъзнаят, че тяхната раздяла означава, разбира се, въздържание, но това въздържание може отчасти да бъде компенсирано чрез знанието, в определено отношение да бъдат добри родители, давайки възможност на децата си за подходящи перспективи за живот, които те самите в момента не са в състояние да реализират.

Предаване на коригиращи опити

Голяма част от децата, които биват настанявани в места за възпитание, е трябвало да се сблъскат в миналото си с травмиращи преживявания. Тези деца за изживели техните родители, респективно хората, с които са имали взаимоотношения, като заплашителни, поразяващи и поражащи страх. Тъй като не са могли да съберат почти никакъв друг опит, те виждат всички възрастни през призмата на своите предишни изживявания.

Работата с тези деца предполага определени професионални стратегии за действие с техните стари, пречещи на развитието им и разрушителни модели взаимоотношения, които са научили погрешно в родните си семейства. Дори и когато детето е минало преходно и е било настанено първоначално в една много малка група,

за да може да бъде работено върху неговите травматични преживявания, поради невъзможността му да бъде настанено непосредствено в семейна система, след настаняването му в място за възпитание съществува голяма вероятност да се достигне отново до ситуации на пренасяне. Едва чрез дълготрайни предложения за взаимоотношения може да бъде постигнато по-късно изграждане на връзка с възпитателя от мястото за възпитание, и с това - и на нови способности за взаимоотношения.

Въз основа на опити от миналото едно травмизирано дете реагира извънредно чувствително на възпитателни санкции и тясно поставени граници. Тъй като това се преживява по-скоро като едно ново преодоляване, в смисъл на препроектиране, детето от страх ще се пригоди, но всъщност това приспособяване пречи детето да може да изгради отново доверие, в смисъл на коригиращ опит, към възрастните. До известна степен дадени правила и норми са важни от началото на приемането в мястото за възпитание, но въпреки това педагогът трябва чувствително да наблюдава те да не въздействат на детето застрашително и като отключващи страха.

От съществено значение е на детето да се предаде една реалистична картина на неговата досегашна житейска история. Децата често реагират на травматични преживявания с приписване вината на себе си и идеализиране на родителите си. Педагогът от местата за възпитание трябва да разбира и да притежава способността да премести това изкривяване в една реалистична гледна точка.

За да се отдаде на едно дете да стане способно за отношения и да може да приеме емоционални връзки с мястото за възпитание, трябва да се работи върху неговата поранна детска депривация. Най-често в тази фаза детето показва ранни детски нужди като например желанието да използва пак биберон или когато започне да говори отново по бебешки. Педагогът от мястото за възпитание трябва да допусне този регресивен начин на поведение, да го задоволи и дори да го подсили, понеже само така детето би могло да си навакса опита по отношение на взаимоотношенията.

Детето има порива, за да може да преодолее тези травмиращи преживявания, отново и отново да ги изживее върху други предмети или хора. Дете, което вкъщи е било малтретирано, постоянно например удря своята кукла. Педагогът от мястото за възпитание не трябва да се опитва да предотврати и парира тази проектираща реакция, а трябва да я допусне, дори и когато тя противоречи на обичайните педагогически поведенчески модели.

Този процес на преработване може да бъде много натоварващ както за обгрижващите лица от местата за възпитание, така и за семействата, и изисква много търпение и разбиране. Много е важно от самото начало на детето да се предаде чувството на сигурност и защитеност, за да може то да събере коригиращи опити в мястото за възпитание и с това да достигне до неговите способности за взаимоотношения. Основни предпоставки за това са високата емоционална компактност и обвързаност в мястото за възпитание. Въпреки всички натоварвания и фрустрации, които са свързани с този процес, мястото за възпитание трябва да е в състояние да може да представя на детето всеки ден нови предложения за взаимоотношения.

REFERENCES:

1. **Hanselmann, P., B. Weber** Kinder in fremder Erziehung. Heime, Pflegefamilien, Alternativen- ein Kompaß für die Praxis, Weinheim, Basel: Beltz 1986.
2. **Hirschfeld, E.** Die inneren Ressourcen der Heimerziehung qualitativ und ganzheitlich nutzen- 10 Thesen zur Heimerziehung, in: Unsere Jugend 4/1988.
3. **Nitzler, W.** Von inneren und äußeren Fluchten. Ein Aufruf zur Erneuerung der Heimerziehung, 1994.
4. **Planungsgruppe PETRA** (Hrsg.) Analyse von Leistungsfeldern der Heimerziehung (3., korr. Aufl.). Frankfurt: Peter Lang, 1991.

SOCIOBRAINS